

«КУЛЬТУРНІ» ТА «КРЕАТИВНІ ІНДУСТРІЇ»: СУТНІСТЬ Й ПРИЧИНИ ПОЯВИ НОВИХ КАТЕГОРІЙ

Ф. М. Проданюк, кандидат історичних наук, доцент
Київський національний університет технологій та дизайну

Ключові слова: культурні індустрії, креативні індустрії, неомарксизм

Визначний вплив на світові тенденції розвитку суспільно-політичного, соціально-економічного, національно-культурного та духовного життя ХХ століття мав марксизм – сукупність філософських, економічних та політичних вчень. Його фундаторами були К. Маркс та Ф. Енгельс, які сформулювали власну філософську, політико-економічну теорію чи ідеологічний напрям революційної класової боротьби [1].

На противагу марксизму в другій половині ХХ століття в країнах Західної Європи набрав значного поширення неомарксизм, який складався із декількох напрямів. Серед них впливовим був «діалектико-гуманістичний» або «критичний» напрям. Його становлення відбувалося під впливом творчості Д. Лукача (1885–1971), А. Грамші (1881–1937), К. Корша (1886–1961), В. Беньяміна (1892–1940), М. Хоркхаймера (1895–1973), Г. Делла Вольпе (1897–1968), Г. Маркузе (1898–1979), Т. Адорно (1903–1969) та багатьох інших [2].

Однією із найвпливовіших течій цього напрямку стала франкфуртська школа, яка об'єднала в своїх стінах представників «ліворадикальної» інтелігенції, що працювали в Франкфуртському інституті соціальних досліджень. В сучасній культурологічній літературі Франкфуртську школу (Frankfurt School) прийнято розглядати як критичну теорію сучасного (індустріального) суспільства, різновид неомарксизму та осередок критицизму [3]. Її філософськими джерелами стали марксизм, фрейдизм та гегельянство [3, с. 418]. В центрі філософських досліджень представників цієї школи були проблеми місця людини в сучасному тоталітарному суспільстві та пошуки шляхів перетворення західного індустріального суспільства у вільну асоціацію індивідів, де кожний отримує шанс проявити свої індивідуальні можливості для творчості [3, с. 419].

Важливим програмним документом Франкфуртської школи стала наукова праця М. Хоркхаймера й А. Адорно «Діалектика Просвітництва. Філософські фрагменти», яка була вперше опублікована у 1947 році. Автори цієї наукової роботи доводили, що діалектика просвітництва є природним принципом панування, якому підкоряється вся природа і який в європейській культурі модифікувався на основі техніки і технології, заснованої на раціональності. Європейська людина копіює природний принцип панування і за допомогою техніки спрямовує його проти самої природи. В цьому і полягає головна вада європейської цивілізації [3, с. 419]. Переважна більшість науковців вважають дану працю своєрідною програмою неомарксизму і студентського руху. Значне місце в роботі займає теза, що стосується критики процесів індустріалізації та комодифікації у культурно-мистецькій сфері [4]. Автори праці запропонували поняття «культуріндустрії» (Kulturindustrie), яке вони розглядають як

протилежність популярної культури, це адміністрована культура, культура «зверху» [5]. В праці «Діалектика просвітництва» є окремий розділ «Культуріндустрія: просвітництво як обман мас». В ній культуру (сфера думки) автори розглядають як сферу, в якій міфологізація розуму відбувається найбільш наглядно, але, водночас, це обіцянка звільнення, яку треба реалізувати [5, с. 27]. В праці «Діалектика просвітництва» під терміном культуріндустрія розглядають в першу чергу кіно, а також джаз та радіо. Однак, значну увагу зосереджено на кіно, яке є втіленням культуріндустрії, торжеством позитивності, в якому стирається відмінність між мистецтвом і реальністю [5].

В другій половині ХХ століття термін «культурні індустрії» набув значного поширення в науковій літературі. Зокрема, ЮНЕСКО трактує даний термін як напрямок, який застосовується в тих галузях, які поєднують у собі створення, виробництво та комерціалізацію змістів, які є нематеріальними і мають культурний характер [6].

Наприкінці ХХ століття «креативні індустрії являють собою матеріальну основу концепції креативної економіки. Вони проходять етап методологічної ідентифікації та виступають динамічним та високоприбутковим сектором світової економіки [7].

Сучасні дослідники розглядають культуру та креативність як виробничий ресурс та інструмент економічної, соціальної та культурної трансформації на національному та регіональному рівнях [4, с. 77].

Список використаних джерел

1. Ясь О. В. Марксизм Енциклопедія сучасної України. <https://esu.com.ua/article-63788> (дата звернення: 02 04 2023).
2. Скальська Д. М. Філософський дискурс неомарксизму: творчість раннього Д. Лукача http://www.confcontact.com/2013-nauka-v-informatsionnom-prostranstve/ff5_skalska.htm (дата звернення: 02 04 2023).
3. Соловійова А.С. Історія становлення та теоретична спадщина Франкфуртської школи (1930 – 1960 рр.). file:///C:/Users/1/Desktop/Istoriia_stanovlennia_ta_teoretychna_spadschyna_Frankfurt_skoj_shkoly_1930__1960_rr.pdf (дата звернення: 02 04 2023).
4. Пархоменко І.І. Поняття «культурні» та «креативні індустрії» в західноєвропейському науковому дискурсі та урядово-інституційних практиках Великобританії та Європейського Союзу. <file:///C:/Users/1/Desktop/17.pdf> (дата звернення: 02 04 2023).
5. Брюховецька О.В. Співвідношення соціального та естетичного у критиці культуріндустрії. file:///C:/Users/1/Desktop/Briukhovetska_Spivvidnoshennia.pdf (дата звернення: 02 04 2023).
6. URL:<https://en.unesco.org/> (дата звернення: 02 04 2023).
7. Орлова О.В. Роль культурних індустрій в сучасному світі. file:///C:/Users/1/Desktop/%D0%9E%D1%80%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0_17-21.pdf (дата звернення: 02 04 2023).